

Kvarteret Cybele – spår av odling i Gamla Stan

RAÄ-nr Stockholm 103:1/L2015:7789

Cybele 14

Stockholms stad och kommun

Uppland

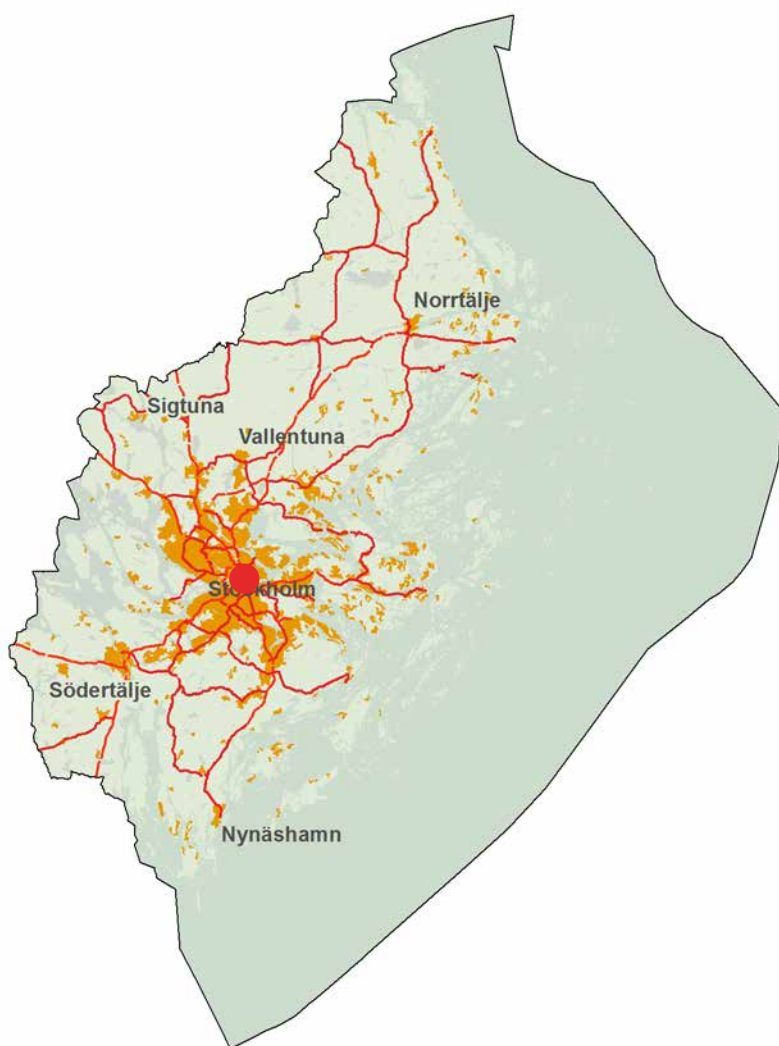
Tomas Ekman

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Stockholms län med platsen för
Cybele 14 markerat i rött.

© 2018 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2018:42

Författare Tomas Ekman

Grafisk form Nina Balknäs

Omslagsfoto Kvarteret Cybele, Apoteket Kronan på Stora Nygatan 27 år 1907.
Foto: Bröderna Harling. Stockholms Stadsmuseum.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:42

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Kvarteret Cybele

– spår av odling i Gamla Stan

RAÄ-nr Stockholm 103:1/L2015:7789

Cybele 14

Stockholms stad och kommun

Uppland

Tomas Ekman

Lst dnr 431-3639-2018

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Stockholm
Kommun	Stockholm
Landskap	Uppland
Socken	Stockholm
Fastighet	Cybele 14

Fornlämningsnummer	103:1/L2015:7789
Lämningsstyp	Stadslager
Datering	Medeltid-historisk tid

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning, schaktövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-01-31
Länsstyrelsens diarienummer	431-3639-2018
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_13

Projektledare	Tomas Ekman
Fältpersonal	Tomas Ekman

Undersökningstid	2018-02-15 till 2018-02-22
Exploateringsyta	9 m ²
Undersökt yta	9 m ²
Inmätningsteknik	Manuell
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

F1-F4

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	7
Tidigare undersökningar.....	7
Syfte och frågeställningar	9
Metod och genomförande.....	9
Resultat.....	10
Rökgången.....	11
Fundamenten	11
Diket	12
Fynd.....	14
Analyser	15
Tolkning.....	17
Fundament	17
Diket	17
Referenser	18
Tryckta källor	18
Otryckt källa	18
Karta.....	18
Bilagor	19
<i>Bilaga 1. Fyndtabell.....</i>	<i>19</i>
<i>Bilaga 2. Makroskopisk analys av jordprover</i>	<i>20</i>

Figur 1. Karta över Stockholmsområdet med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Installation av en ny varuhiss krävde smärre ingrepp i källaren till fastigheten Cybele 14 i Gamla Stan i Stockholm. Installationen berörde en cirka 3×3 meter stor yta. Den arkeologiska insatsen utfördes efter att en äldre rökgång och en del djurben påträffats av arbetare på plats. Rökgången hade fyllts igen i modern tid och själva värmekällan befann sig utanför arbetsområdet. Sedan två fundament avlägsnats framkom ett äldre dike. I fyllningen påträffades fyra skärvor av äldre rödgods, sannolikt delar av samma trebensgryta. Den kunde ges allmän datering till 1100–1400 e. Kr. Makrofossilanalys av två prover kunde visa att området använts för odling. Bland fröerna fanns ett frö från rova. Diket har tolkats som ett tomt dike eller ett dike som avgränsat en kålgård, vilket i så fall sannolikt är den första kålgård som påträffats i Gamla Stan.

Inledning

Vid renoveringsarbete inom fastigheten Cybele 14 Gamla Stan, Stockholm, påträffades en äldre rökgång. Den återfanns under ett sentida betonggolv. I anslutning till rökgången fanns även djurben. Fastighetsägaren tillkallade Länsstyrelsen för inspektion på plats. Länsstyrelsens bedömning var att arbetet kunde fortgå efter att en arkeologisk undersökning gjorts. Den utfördes av Arkeologgruppen AB på uppdrag av Länsstyrelsen. Kostnadsansvaret bars av Gyllenforsen Fastigheter AB.

Figur 2. Fastighetskarta med undersökningsplatsen markerad. Skala 1:5 000.

Bakgrund och kulturmiljö

Kvarteret Cybele ligger centralt inom Gamla Stan, mellan Västerlånggatan och Stora Nygatan. Kvarteret bildades under 1600-talet och fick sitt namn under början av 1700-talet. Äldre bebyggelse, åtminstone från 1400-talet, är känd från kvarterets östra del, mot Västerlånggatan (se till exempel Bengtsson 1992 och Bergman 2014). Den västra delen, mot Stora Nygatan, är obebyggd på en regleringskarta från år 1651. (se figur 11) Tomtfigurerna i väster är en direkt förlängning av de östra tomtfigurerna, och har samma ägare som dessa, vilket har tolkats som att tomterna längs Stora Nygatan är trädgårdstomter till tomterna längs Västerlånggatan (Nyréns 2001). Kvartersfiguren är ett resultat av den stadsreglering som initierades efter en större brand år 1625, en brand som bland annat ödelade det nu aktuella området. Flera smala kvarter och gränder kom att ingå i det nya kvarteret. De ursprungliga sju tomterna har sedan genomgått ett flertal delningar och sammanläggningar. Idag innehåller kvarteret sex fastigheter, varav den nu aktuella betecknas Cybele 14. Den är en sammanläggning av numren 5, 8 och 9. Det nu aktuella ingreppet gällde installation av en varuhiss i anslutning till butikslokaler med ingång från Stora Nygatan.

Tidigare undersökningar

Inom kvarteret Cybele har flera mindre arkeologiska insatser gjorts. (Biuw 1981, 1982, Söderlund odat.) En artikel av Lars Bengtsson klarlägger den medeltida bakgrunden för Cybele 1 och 2, närmast korsningen Tyska Brinken – Västerlånggatan. En murverksdokumentation gjordes år 2014 inom Cybele 13, f.d. Cybele 2 (Bergman 2014).

Figur 3. Plan som visar schaktets belägenhet inom fastigheten. Skala 1:500.

Syfte och frågeställningar

Syftet kan sammanfattas som att via ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera kulturlager, konstruktioner och fynd inom arbetsområdet. I detta ingick att söka bestämma funktion och ålder på lämningarna.

Metod och genomförande

Förutsättningarna var följande: vid den första besiktningen hade ett 1×1 meter stort hål tagits upp genom betonggolvet, som var cirka 0,15 meter tjockt. Därefter hade det handgrävts ned till cirka 0,9 meter under golvet. Hålet var avsett att vara 3×3 meter stort. Därför beslutades att hålet skulle tas upp på samma sätt till avsedd storlek innan den arkeologiska undersökningen gjordes.

Schaktet hade en fyllning av byggsrot med både äldre och moderna inslag, till exempel porslin, 1700-talskeramik, plast och stålvaror. När schaktet fått sin fulla storlek syntes rökgången vid ena kanten. I mitten av schaktet syntes två uppbyggda fundament krönta av varsin kalkstensplatta. En del av ytan hade en kvarvarande mellanvägg över sig cirka 1 meter ovanför schaktbotten (se figur 4). Bottnen täcktes huvudsakligen av byggsrot av samma typ som utgjort fyllning högre upp. Längs en kant syntes ett mörkare lager med mycket träflis i ytan.

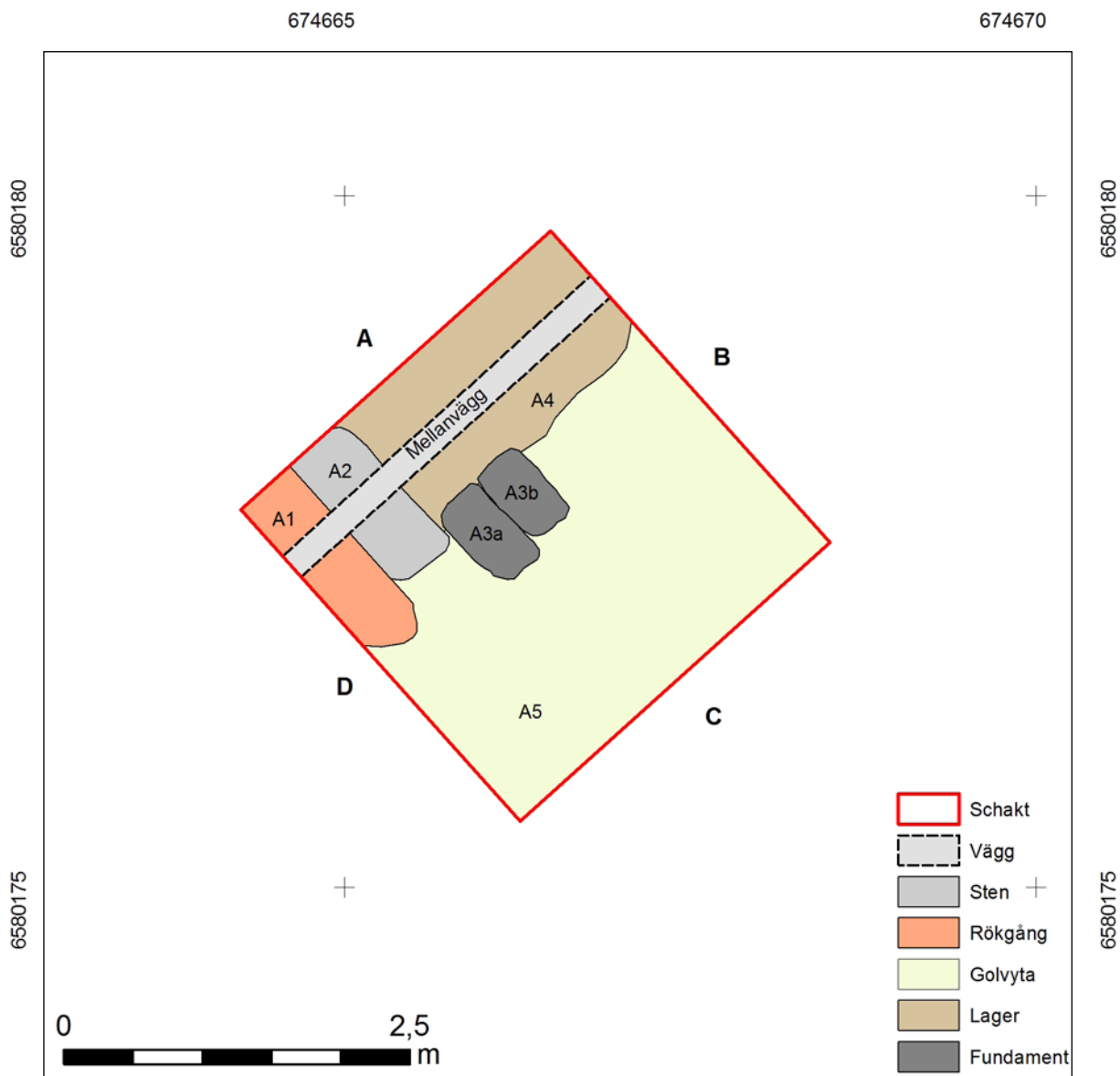
Metoden blev därefter att undersöka lämningarna med handredskap. Inmätning skedde manuellt och de har senare digitaliserats. Två prov för makrofossilanalys togs.

Figur 4. Schaktet efter upprensning.

Resultat

Redovisningen kommer att ske under tre huvudrubriker: Rökgången, Fundamenten och Diket. Då undersökningen skedde i en källare har hänvisningar till väderstreck känts mindre meningsfullt. I stället betecknas de fyra sidorna på schaktets sida A–D (se figur 5).

Figur 5. Schaktplan med nämnda företeelser. Skala 1:50.

Rökgången

Figur 6. I botten av rökgången syns bland annat en rostig elkabel som utpekas av skårsleven. Skala 1:50.

Denna konstruktion var den som föranledde att Länsstyrelsen tillkallades. Den synliga delen var då bara 0,45 meter i kvadrat, men efter utvidgningen blev det cirka 0,45×1,40 meter. Konstruktionen utgjordes av en rökgång, murad av tegel och starkt sotfärgad inuti. Rökgången var fylld av rasmassor och byggsprot.

Tömning av konstruktionen skedde uppifrån. Inga lagerskiljen kunde urskiljas. Det blev snart tydligt att väggen ut mot rummet (mot grundstenen 2, se figur 5) var sentida, av betong, eller åtminstone förstärkt med betong. Sannolikt har detta gjorts vid den senaste grundförstärkningen som enligt uppgift skedde under 1960-talet.

Fortsatt upptäcktsvisning visade att fyllningen innehöll delar av lättbetongblock med runda röckanaler, metallstag med mera. På cirka 0,8 meters djup (från golvnivå) skymtade en äldre elkabel klädd med metallhölje. Därefter följde mera kabeldelar, rostade vajrar och rostigt järn av 1900-talssnitt.

Fundamenten

Figur 7. Fundament med skarv av gråstenar.

Fundament 3a (se figur 5). Bestod av två rektangulära, välhuggna kalkstenar ovanpå varandra med ett tunt lager av bruk emellan. Den översta stenen var cirka 0,40×0,70 meter stor. I vänstra kanten fanns ett cirka 0,15×0,45 meter stort "uttag" med okänt syfte. Kalkstenarna vilade på två sammanfogade kantiga naturstenar. Vid övergången mellan grundsten 2 och fundament 3a satt två gråstenar fästade med bruk i "skarven", där uttaget fanns i kalkstenen.

Fundament 3b (se figur 5) var av liknande typ som 3a. Här fanns dock tre kalkstenar överst. Den översta stenen var cirka 0,4×0,6 meter stor och utan uttag.

Under 3a fanns sandblandad jord med en del träflis i. Under 3b fanns mycket löst packade massor, med relativt färska träspån i, en del klumpar av murbruk samt silt med organisk känsla. Kalkstenarna var cirka 0,10 meter tjocka och lätta att rubba. Under kalkstenarna fanns en cirka 0,45×0,70 meter stor natursten, ovanpå en mindre, endast cirka 0,35 meter stor sten. Naturstenarna var sammanfogade med murbruk, kalkstenarna endast med tunt kalkbruk.

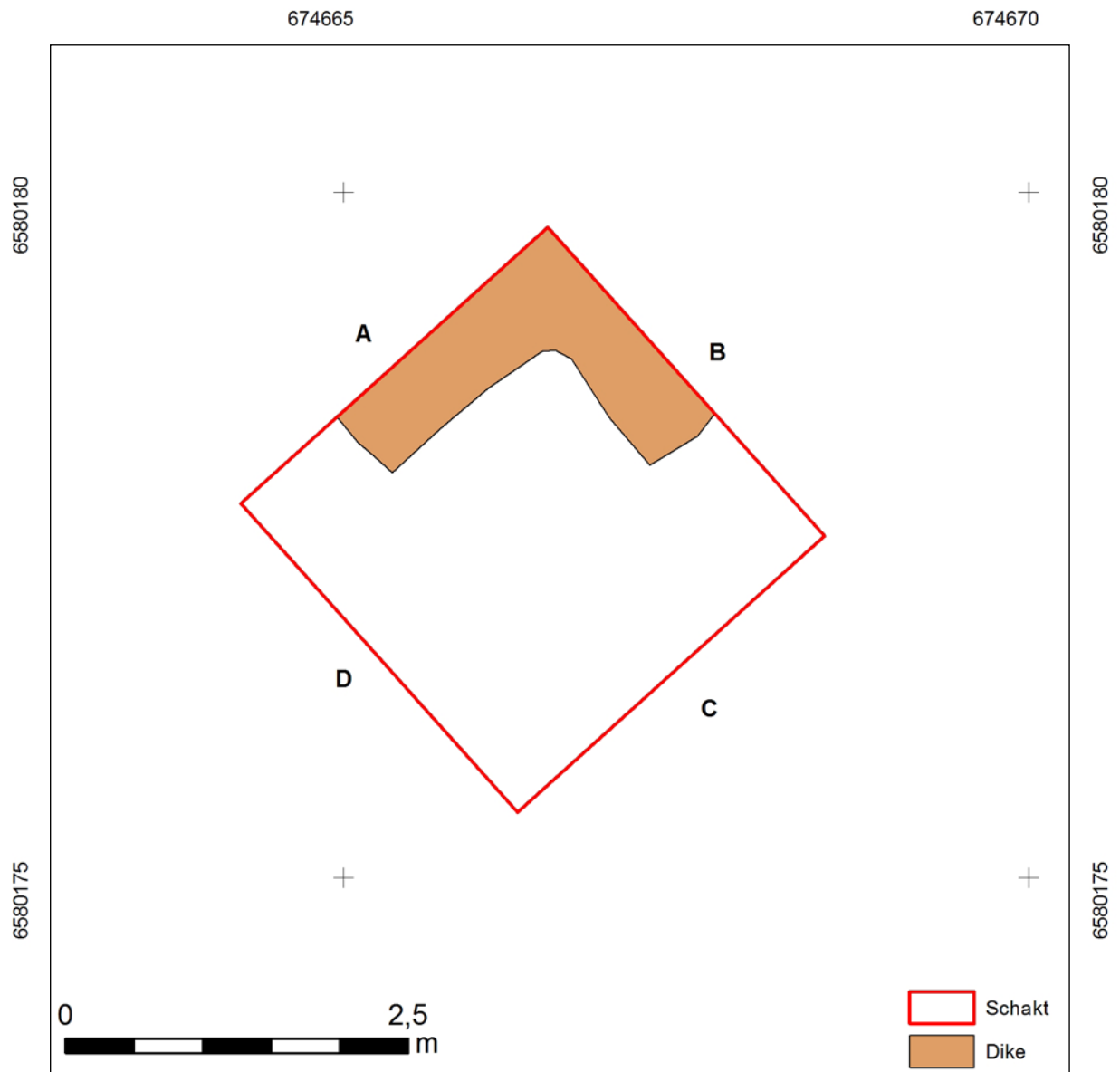
Diket

Figur 8. Diket tydligt avgränsat.

Längs sida A syntes ett mörkare lager med inslag av förmultnat trä och träflis. Lagret var cirka 2×1 meter stort och fortsatte in mot fundamenten 3a och 3b (se figur 5). Nivån var här 0,85 meter under betonggolvet. Efter en inledande rensning visade fortsatt undersökning att lagret även sträckte sig under fundamenten. När dessa lyfts bort omfattade lagret en cirka 2×2 meter stor yta. Det skilde sig tydligt från omgivande mark som utgjordes av ljusgrå sandig lera. Lagret var mörkbrunt till färgen, med fläckar av förmultnat trä. Det bestod av humös silt med inslag av sand som tilltog på djupet. Lagret var mest kompakt och mer homogent närmast den norra väggen, närmast sida A.

Från den maximala utsträckningen, 2×2 meter, koncentrerades sedan lagret. På ett genomsnittligt djup av 1,10 meter under golvytan framträdde ett cirka 0,60 meter brett dike längs sida A. Det böjde sedan av och följde sida B cirka 1,30 meter. Därefter syntes ett tydligt brott, troligen avgrävt vid senare

Figur 9. Dikets faktiska utsträckning. Skala 1:50.

tillfälle. Nära "kröken" låg tre stenar, 0,15–0,30 meter stora. Fyllningen var av samma karaktär som den ovan beskrivna. En del djurben återfanns också i fyllningen.

Diket grävdes till ett avslut vid cirka 1,35 meter under golvet. Det smalnade av ytterligare mot botten, till cirka 0,3 meters bredd. Att märka är dock att det fortsatte in i schaktkanten. Profilen inom den del som kunde undersökas var tydligt avsmalnande. Den kan närmast beskrivas som V-formad med rundad botten. På cirka 1,35 meters djup upphörde lagret och följdes av ljusgrå sandig lera som tolkades som en orörd nivå.

Fynd

I fyllningen påträffades en hel del metallskrot av recent typ. Dessutom fanns där en del djurben. Dessa tillvaratogs ej. I det lager som hörde till diket framkom fyra skärvor keramik. Samtliga skärvor förefaller att vara från samma kärl, en trebensgryta. Den har klar glasyr, det vill säga godsets, efter bränning, rödbruna färg lyser igenom blyglasyren med bara lättare färgförändring. Delarna utgörs av bukbitar där drejffåror kan ses på kärlets utsida. De är glaserade på utsidan, och benämns ofta som äldre rödgods. Godset har bränts genom tillförsel av syre, vilket gör att det oxiderat och fått en karaktäristisk brunröd färg. Kannor och trebensgrytor är vanliga former. Tillverkning skedde bland annat i dagens Holland, Belgien, Tyskland och Danmark. Vanligen dateras de till perioden 1100-tal till 1400-tal. Rörskaftshandtaget saknar ändknopp, vilket försvårar kärlets datering, men troligen ligger dateringen i medeltidens andra eller senare del.

Figur 10. Fyra bitar av en gryta, F1–F4.

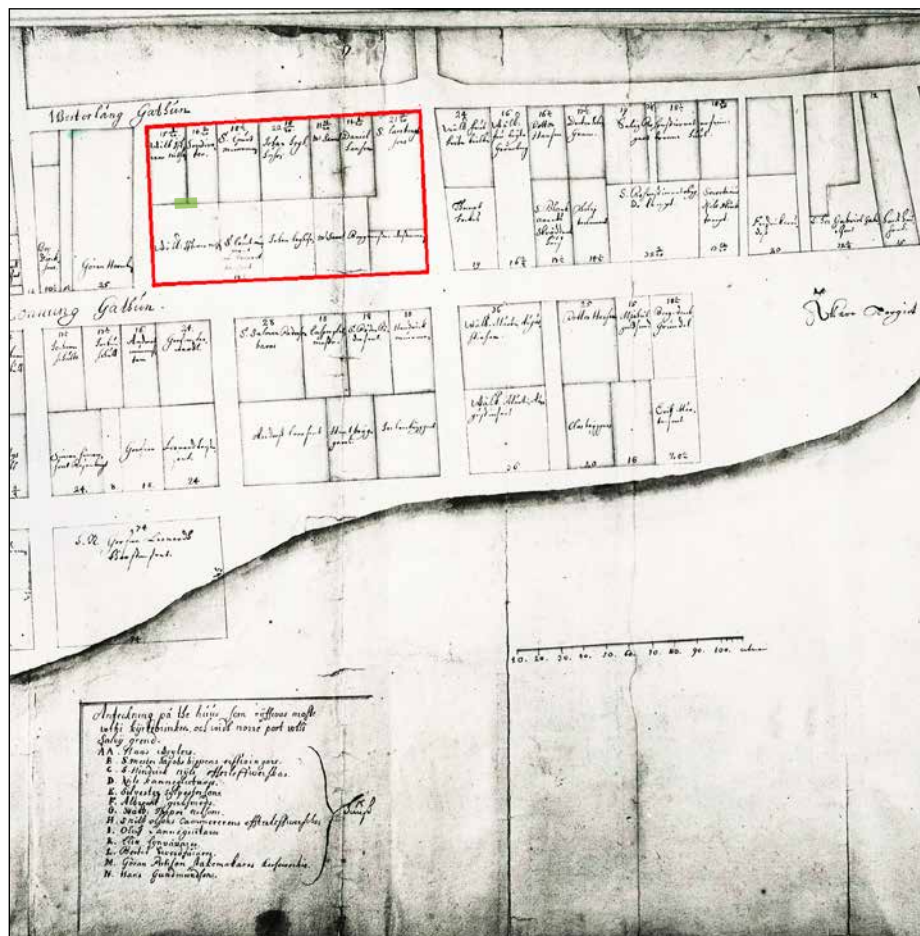
Analys

En makroskopisk analys utfördes på två prover tagna i diket, PM1 längs sida A, PM2 längs sida B. Analysen utfördes av Jens Heimdahl, Arkeologerna, SHM. Resultat samt diskussion kring dessa återfinns i bilaga 1.

Bland resultaten märks små stenrör som byggts av nattsländelarver (Tricoptera) som lever i akvatisk miljö. Förekomsten av dessa ytterst små stenrör tyder på diket varit vattenfyllt när de utvecklats. Detta indikerar i sin tur att det material som fanns i diket avsatts när det varit i bruk, eller i nära tidsmässig anslutning.

Proverna innehöll en stor mängd fröer som sammantaget antydde ett ursprung i kreatursdynga och latrinavfall. Detta pekar i sin tur på att marken kan ha använts i odlingssyfte. Intressant i sammanhanget är att inga spår av köksavfall fanns i proverna.

Av stor betydelse för tolkningen av områdets användning var fyndet av ett frö från rova. Heimdahls slutsats är att rovor odlats på platsen och att diket kan ha avgränsat en kålgård.

Figur 11. Utsnitt ur 1651 års regleringskarta med kvarteret Cybele markerat. Den gröna markeringen visar läget för tomt diket i relation till 1651 års tomtfiguration. Efter ett original i Krigsarkivet.

Tolkning

Rökgången tillhör en äldre konstruktion som fyllts igen i sen tid, förmodligen av stabiliseringsskäl. Vilken typ av konstruktion det rör sig om går inte att avgöra. Läget i källaren gör det mindre troligt att det rör sig om en kakelugn. Eventuellt handlar det om ugn för specialsyfte, till exempel en bakugn. Själva ugnen bör då ha funnits (eller finns fortfarande) där golvet fortfarande är kvar på sida D). Det kan även röra sig om en del av ett äldre värmesystem, då äldre husplaner visar att såväl pannrum som en värmekammare legat i källarplan inom denna del av fastigheten.

Fundament

Fundamenten kan inte dateras, inte heller preciseras till en mer exakt funktion. Även beteckningen "fundament" är naturligtvis en tolkning. Stratigrafiskt sett är konstruktionen yngre än diket, då de vilade på det lager som även återfanns i diket. Nämnas bör att huggna kalkstenar av samma typ som de två översta skikten på fundamenten även syns i sektionen på sida A. Det ger möjligheten att konstruktionen varit avsevärt större med en fortsättning i riktning A. I så fall har delar av den konstruktionen röjts bort vid något tidigare tillfälle.

Diket

Diket kan vara en rest av ett tomt dike. Om man jämför med den äldsta kända kartan, regleringskartan från år 1651 (figur 11), hamnar diket ungefär i läge för gränsen mellan hus- och trädgårdstomt för "wälborne Ifwar Nilsson". Jens Heimdahl föreslår en tolkning där diket ska ha avgränsat en kålgård och kanske går de två tolkningarna att förena. Dateringen för diket till medeltid vilar på keramikfynden som kom från dikets fyllning.

Referenser

Tryckta källor

- Bengtsson, Lars. 1992. Trakten kring Skomakareporten – en vandring bland medeltida husrester, gator och gränder. I: *Stadsvandringar 15*, s 62–76.
- Bergman, Anna. 2014. *Cybele 13. F d Cybele 2. Murverksdokumentation*. Stadsmuseet rapporterar 59.
- Biuw, Anita. 1981. *Cybele 14*. Stockholms Stadsmuseum. Arkeologisk rapport.
- Biuw, Anita. 1982. *Cybele 12*. Stockholms Stadsmuseum. Arkeologisk rapport , opublicerad.
- Söderlund, Kerstin. Odat. *Cybele 1*. Arkeologisk förundersökning 1991 och 1994. Stockholms Stadsmuseum rapporterar 21.

Otryckt källa

- Kv. *Cybele 14* (tidigare kv. Cybele 5, 8 och 9), Västerlånggatan 42, Stora Nygatan 27-29, Stockholm. Antikvarisk förundersökning 2001-03-07. Nyréns arkitektkontor AB.

Karta

- Regleringskarta av Jean de la Vallée, upprättad år 1651.
Kopia Stockholms Stadsmuseum, Original i Krigsarkivet.

Bilagor

Bilaga 1. Fyndtabell

Fnr	Sakord	Material	Storlek (mm)	Vikt (g)	Kontext	Tjocklek (mm)	Övrigt
1	kärl	keramik	45x45	15	Fyllning i dike	2	Äldre rödgods, blyglasyr, del av trebensgryta
2	kärl	keramik	57x45	18	Fyllning i dike	3	Se Fnr 1
3	kärl	keramik	40x25	7	Fyllning i dike	3	Se Fnr 1
4	kärl	keramik	50x55 (gods) 60x17(hänk)	67	Fyllning i dike	2 (buk) 17 (hänk)	Se Fnr 1

Bilaga 2. Makroskopisk analys av jordprover från kv Cybele 14, Gamla stan, Stockholm

TEKNISK RAPPORT

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2018-08-28

Bakgrund

Under den arkeologiska undersökningen i samband med anläggandet av ett 3×3 m stort hisschakt i kv Cybele 14, Gamla stan i Stockholm, våren 2018, nåddes på 1,35 m djup under det befintliga källargolvet något som tolkades som en orörd ursprunglig marknivå. I schaktväggen noterades ett igenfyllt dike som svängde i 90° och följde schaktets norra och östra kant. I dikets fyllnad togs två jordprover, ett i norr och ett i öster i syfte att utifrån makroskopiskt innehåll tolka i vilken kulturmiljö lagren tillkommit och försöka förstå deras tillkomstsätt.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen och innehöll torrvolymen om 2 liter jord. Inkomna till laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och våtsiktades i siktare med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Efter floteringen samlades provet upp och förvarades fuktigt i burkar men lock till dess det analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Cappers m. fl. 2009) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

Analysen har gjorts i stadskulturlager som bedöms ligga in situ sedan tillkomst och övergivande, men mycket begränsad bioturbation efter detta. Allt bevarat organiskt material antas i detta fall härröra från äldre tid och har därför inkluderats i analysen.

Analysresultat

I bifogade tabell har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1-3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1-5 st) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. Förkolnat och oförkolnat material har separerats i tabellen.

Växterna har delats in i förenklade ekologiska och kulturella grupper (ängsväxter, bär, odlade växter etc.) i syfte att underlätta för läsaren att följa tolkningen av resultaten, och förstå de tafonomiska processerna bakom materialets närvaro i kulturlagret. En växt kan i själva verket tillhöra flera kategorier, men detta har här förenklats så att varje växt sorterar under den kategori de oftast tillhör i arkeologiska sammanhang

Diskussion

Innehållet i de två proverna är mycket likartat och tycks spegla samma typ av miljö. Det är troligt att materialet främst utgör av en fyllnad i diket, av jord som skottats dit när diket tagits ur funktion. I prov 1 påträffades dock små små stenrör byggda av nattsländelarver (Tricoptera) som lever i akvatisk miljö, vilket troligen kommer sig av att dessa utvecklats i diket när detta stått vattenfyllt. Dessa nattsländelarver visar att det i materialet också finns material som avsatts i detta under dess brukstid. Materialet som använts som fyllnad utgörs troligen av den jord som legat närmast intill diket och innehållet i detta speglar alltså även detta troligen ett bruk som varat under den tid diket legat öppet, men kan också spegla aktiviteter före denna tid.

Vid sidan om träflis och träkol finns framförallt en stor mängd fröer med olika ursprung. Fröerna från ängsväxterna kommer sannolikt från kreatursdynga som mockats ur stall, och även fragmenten av mossor kan komma från detta. Mossor användes ofta som stallströ. Ogräsen representerar huvudsakligen lokalfloran, och bärkärnorna, liksom fikonkärnan, har sannolikt sitt ursprung i latrinavfall. Detta stackades ofta tillsammans med kreatursdynga och det är vanligt att finna dessa material tillsammans.

Särskilt intressant i sammanhanget är fröet av rova, som är en odlad kulturväxt och där fröets närvaro svårigen kan förklaras på annat sätt än att den odlats på platsen, eller hanterats som utsäde i hushållet som tillhört tomten. Sammansättningen av jorden i diket är typisk för odlingsjord, med en stor mängd gödsel från fähus och latrin tillsammans med mycket ogräs (som lätt anrikas i odlingsjordar). Denna sammansättning är dock även typisk för vanliga tramp-/brukshorisonter i fähusnära stadsmiljöer, men förekomster av odlingsväxten gör det rimligt att i detta fall tolka fyllningen i diket som odlingsjord. Diket har alltså troligen omgärdats en kålgård på baksidan av en stadsgård. Jag känner inte till tidigare fynd av kålgårdar in situ i Gamla stan.

I detta fall finns inga spår av att man använt sig av köksavfall för att gödsla/jordförbättra odlingsjorden, utan man tycks bara ha använt gödsel. Förekomsten av fikon är mycket vanlig i svenska städer från 1200-talet och framåt. Fikon salufördes som torkad frukt och förefaller ha varit relativt billiga, eftersom de i stort sett förekommer i alla sociala urbana miljöer.

kv Cybele 14 Stockholm			Provnummer	1	2
			Kontext	Lager i dike norr	Lager i dike söder
			Volym/l	2	2
	Buskar/träd	Träflis & bark	•••	•••	
		Träkol	•••	•••	
		Förkolnade granbarr	••	•	
	Örtartade växter	Förkolnad halm	•		
	Mossa	Mossa (ospec.)	•		
	Akvatiskt djur	Tricoptera	•		
Oförkolnade frukter/fröer					
Äng/bete	Daggkopa (ospec.)	<i>Alchemilla</i> spp.			2
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -type	11	13	
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -type	15	3	
	Gråstarr-typ	<i>Carex canescens</i> -type	8		
	Blankstarr-typ	<i>Carex otrubae</i> -type	1		
	Havssäv	<i>Schoenoplectus lacustris</i>	5	2	
	Småsäv	<i>Scirpus/Eleocaris</i> sp.	11	9	
	Knölsyska	<i>Stachys palustris</i>			1
Ogräs	Vägmålla	<i>Atriplex cf. patula</i>	1		
	Svinmålle-typ	<i>Chenopodium album</i> - type	49	32	
	Jordrök	<i>Fumaria officinalis</i>	2		
	Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>	1		
	Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>	4	3	
	Revmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>	1		
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>	2		
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	55	30	
Bär	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	33	37	
	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	44	34	
	Björnbär	<i>Rubus</i> sect. <i>Rubus</i> subg. <i>Rubus</i>			1
Odl.	Rova	<i>Brassica cf. rapa</i>	1		
Imp.	Fikon	<i>Ficus carica</i>			1
	Viol	<i>Viola</i> spp.	1		
Förkolnade frukter/fröer					
Ogr	Småsnärjmåra	<i>Galium spurium</i>			1
	Smällglim	<i>Silene cf. vulgaris</i>			1

Referenser

- Cappers, R, T. T., Neef, R. & Bekker, R- M. 2009: *Digital atlas of economic plants*. Groningen Archaeological Studies vol 9. Groningen.
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-59.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2018:42

